Educational justice and educational citizenship behavior from perspective of nursing students

Seyyedeh Sara Afrazandeh[1]
Tayebeh Mirzaei[2]
Battol Pouraboli[3]
Sakineh Sabzevari[4]

Abstract

Background and Aim: Educational justice is the process that is paid attention by all of the persons who are involved in education and are interested in its establishment. When teachers consider educational justice in interaction with students, they will improve sense of assistance, cooperation and bound to rules between them, through creating of their self-worth. The purpose of this study is determining of the relationship between educational justice and educational-citizenship behavior from viewpoint of educating students in school of nursing and midwifery, Kerman university of Medical Sciences.

Methods: This research is a descriptive-analytic study; the sample size was included of 290 students of Razi nursing and midwifery school. Educational justice and educational citizenship behavior questionnaires were used for data gathering. Data were analyzed using descriptive and analytic statistical tests (independent t-test, ANOVA, Pearson correlation coefficient) by SPSS 18 software.

---

1. Instructor, ferdows paramedical school, Birjand University of medical scienceS, Birjand, Iran.

2. Assistant Professor, School of Nursing and Midwifery, Rafsanjan University of medical sciences, Rafsanjan, Iran.

3. Assistant Professor, School of Nursing and Midwifery, Tehran university of medical sciences, Tehran, Iran.

4. Assistant Professor, Razi School of Nursing and Midwifery, Kerman University of medical sciences, Kerman, Iran. (Corresponding Author)
Email: S_Sabzevari@kmu.ac.ir

Ethical considerations: After presenting the research objectives, emphasizing on confidentiality, patients' oral consent to participate in research was obtained.

Findings: Mean score of educational justice (86.86) was in medium level and Mean score of educational citizenship behavior (65.64±7.73) was desirable. There is a significantly positive relation between score of educational justice and educational citizenship behavior of students (P=0.01). Examining the answers to the statements of the educational justice questionnaire showed that most negative views allocated to the item "Teachers pay attention to all students equally" and most compatible views allocated to the item "online library facilities are available to all students". Examining the answers to the statements of educational citizenship behaviors questionnaire showed that most opposite views allocated to the item "I prefer the university environment, always with my friends and not with others" and most compatible views allocated to the item "I am always respectful to students and teachers in the University".

Conclusion: The study findings showed a positive and significant relationship between educational justice and educational citizenship behaviors. So, it seems necessary to investigate the influencing factors on establishment of educational justice in order to planning for development of educational citizenship behavior in nursing student based on need assessment.

Keywords

Educational Justice, Educational Citizenship Behavior, Nursing Students

Please cite this article as:

Afrazandeh SS, Mirzaei T, Pouraboli B, Sabzevari S. Educational justice and educational citizenship behavior from perspective of nursing students. *J Med Ethics* 2016; 10(35): 117-140.

ارتباط عدالت آموزشی و رفتارهای مدنی ـ تحصیلی از دیدگاه دانشجویان پرستاری

سیده‌سارا افرازنده[۱]

طیبه میرزایی[۲]

بتول پورابولی[۳]

سکینه سبزواری[۴]

چکیده

زمینه و هدف: عدالت آموزشی فرآیندی است که همه دست‌اندرکاران آموزش به آن اندیشیده و خواستار برقراری آن در محیط تحت نظارت خود می‌باشند. وقتی اساتید در تعامل با دانشجویان عدالت را رعایت می‌کنند، از طریق احساس خودارزشمندی ظرفیت یاری‌رسانی دانشجویان به یکدیگر و مشارکت و پایبندی آنان به قواعد را افزایش می‌دهند. این پژوهش با هدف بررسی ارتباط عدالت آموزشی با رفتارهای مدنی ـ تحصیلی از دیدگاه دانشجویان، دانشکده پرستاری مامایی رازی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان انجام شده است.

روش: در این مطالعه توصیفی ـ تحلیلی، نمونه پژوهش شامل ۲۹۰ نفر از دانشجویان، دانشکده پرستاری مامایی رازی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان بودند. برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش از پرسشنامه‌های عدالت آموزشی (EJQ) و رفتارهای مدنی تحصیلی

۱. مربی، دانشکده پیراپزشکی و بهداشت فردوس، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، بیرجند، ایران.

۲. استادیار، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران.

۳. استادیار، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.

۴. استادیار، دانشکده پرستاری و مامایی رازی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران. (نویسنده مسؤول)
Email: S_Sabzevari@kmu.ac.ir

نوع مقاله: پژوهشی **تاریخ دریافت مقاله:** ۱۳۹۴/۸/۱۷ **تاریخ پذیرش مقاله:** ۱۳۹۴/۱۰/۲۱

(ECBQ) استفاده شد. داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون، تی مستقل، آنالیز واریانس) در نرم‌افزار SPSS 18 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

ملاحظات اخلاقی: پس از بیان اهداف پژوهش، تأکید بر محرمانگی اطلاعات، رضایت شفاهی بیماران برای همکاری و مشارکت در پژوهش کسب شد.

یافته‌ها: میانگین نمره عدالت آموزشی دانشجویان در حد متوسط (۱۵/۷±۸۶/۸۶) و میانگین نمره رفتارهای مدنی ـ تحصیلی در حد مطلوب(۷/۷۳±۶۵/۶۴) بود. بین عدالت آموزشی و رفتارهای مدنی ـ تحصیلی ارتباط معنی‌دار وجود داشت (p=0.01). در پاسخ به گویه‌های پرسشنامه عدالت آموزشی، بیشترین نظرات مخالف به گویه «اساتید به همه دانشجویان به یک اندازه توجه نشان می‌دهند» و بیشترین نظرات موافق به گویه «امکانات اینترنتی و کتابخانه‌ای در اختیار همه دانشجویان قرار دارد»، اختصاص داشت. در پاسخ به گویه‌های پرسشنامه رفتارهای مدنی ـ تحصیلی، پایین‌ترین نمره به گویه «در محیط دانشگاه ترجیح می‌دهم، همیشه با دوستانم باشم تا با دیگران» و بیشترین نمره به گویه «در دانشگاه همیشه با دانشجویان و اساتید محترمانه برخورد می‌کنم»، اختصاص داشت.

نتیجه‌گیری: یافته‌ها نشانگر وجود ارتباط مثبت و معنی‌دار بین عدالت آموزشی و رفتارهای مدنی ـ تحصیلی بود. بنابراین بررسی عوامل مؤثر در برقراری عدالت آموزشی با توجه به نیازهای ارزیابی‌شده، جهت برنامه‌ریزی در راستای ایجاد رفتارهای مدنی ـ تحصیلی در دانشجویان پرستاری و مامایی ضروری به نظر می‌رسد.

واژگان کلیدی

عدالت آموزشی، رفتارهای مدنی ـ تحصیلی، دانشجویان پرستاری و مامایی

مقدمه

فعالیت‌های آموزشی هر کشور را می‌توان سرمایه‌گذاری یک نسل برای نسل دیگر تلقی کرد. در واقع تمام هزینه‌های مادی و غیر مادی که در جریان آموزش صرف می‌شوند، سرمایه‌گذاری بر روی منابع انسانی به شمار می‌روند، زیرا در شرایط مطلوب، آموزش فرصت بهره‌وری را برای شخص و در نهایت برای جامعه فراهم می‌آورد (۱). توزیع عادلانه امکانات آموزشی در نهادها از گسترده‌ترین و بحث‌برانگیزترین مباحث در حیطه علوم انسانی است. اهمیت بیشتر عدالت آموزشی نسبت به عدالت در سایر حوزه‌ها به دلیل تأثیرگذاری آن در طول زندگی می‌باشد. عدالت آموزشی نقش اساسی در افزایش اعتماد به نفس، آینده شغلی، پایگاه اجتماعی و اجتماعی‌شدن افراد دارد (۲).

به طور کلی عدالت آموزشی به معنای فراهم‌آوردن فرصت‌های آموزشی برابر برای دانشجویان است که اغلب به برابری در برخوردهای استاد با دانشجویان به ویژه در کلاس‌هایی که تنوع و تفاوت زیادی بین دانشجویان وجود دارد، مربوط می‌شود (۳). این شکل از عدالت اشاره به وجود تعاملات و رفتارها و شیوه عملکرد مبتنی برانصاف، برخورد بدون جانبداری، راهنمایی متناسب با توانایی دانشجویان، رعایت عدالت در ارزیابی و ارائه امتیازها دارد که می‌تواند باعث انتقال حس ارزشمندی بین دانشجویان و به دنبال آن ایجاد رفتارهای مدنی ـ تحصیلی مطلوب گردد (۴). هدف از آموزش عدالت‌محور، تقویت ارزش‌ها و ظرفیت‌های شخصی برای رعایت اصول عدالت در رفتارهای روزانه فردی و اجتماعی است. این آموزش باید حساس به باورها و هنجارهای فرهنگی باشد. با آموزش عدالت‌محور می‌توان به تغییر رفتار فردی رسید که به گسترش عدالت اجتماعی در جامعه منتهی خواهد شد (۵).

Eldridge معتقد است که وجود عدالت آموزشی می‌تواند، منجر به ارتقای سطح عملکرد دانشجویانی گردد که دارای تفاوت‌های فردی در زمینه‌های مختلفی مانند عملکرد تحصیلی، طبقه اجتماعی، شرایط اقتصادی و فرهنگی هستند (۶). در محیط‌های تحصیلی و به ویژه در دانشگاه‌ها وجود شرایط عادلانه و مشاهده اصول و قواعد عدالت از طریق انتقال حس ارزشمندی به دانشجویان می‌تواند آن‌ها را به رفتارهای مدنی ـ تحصیلی متمایل سازد (۷). رفتارهای مدنی که با پاگذاشتن بشر به جوامع مدنی به وجود آمده‌اند، از دیرباز مورد توجه پژوهشگران عرصه‌های مختلف جامعه‌شناسی و روانشناسی قرار گرفته‌اند. توجه پژوهشگران به ویژه در سال‌های واپسین قرن بیستم به این متغیر معطوف شده است (۸).

رفتارهای مدنی آنگاه که در دانشجویان و دانش‌آموزان مورد مطالعه قرار می‌گیرد، لازم است تا تحت عنوان رفتارهای مدنی ـ تحصیلی مورد اطلاق قرار گیرد. در نگاه جزئی رفتارهای مدنی ـ تحصیلی به رفتارهایی اطلاق می‌شود که ماهیتی ارادی و اختیاری دارند، جنبه رسمی و تعریف‌شده در شرح اعمال و رفتارهای تحصیلی دانشجویان ندارند، ولی به واسطه تعامل‌جویی اجتماعی انسان، همراه با انگیزه‌های نوع‌دوستی، یاری‌رسانی، مشارکت فراتر از نقش‌های رسمی و مشارکت در اجرای قوانین، مقررات و رسوم آموزشی به اجرا درمی‌آیند (۹). شواهد نشان می‌دهد که رفتار مدنی وسیله‌ای برای جلوگیری از عدم صداقت دانشجویان و همچنین بهبود عملکرد علمی آن‌ها می‌باشد (۱۰). دو دلیل مهم برای پرورش رفتار مدنی در محیط تحصیلی وجود دارد: اول این‌که مؤسسات آموزشی می‌توانند محیطی ایجاد را کنند که منجر به رفتار مدنی سازمانی شود و این به نوبه خود باعث کاهش موانع در میان افراد می‌شود؛ ثانیاً تأکید بر رفتار مدنی سازمانی

می‌تواند خشونت رفتاری را که در جامعه و به خصوص مؤسسات آموزشی در حال افزایش است کاهش دهد (۱۱).

Montaseri و همکاران (۲۰۱۴) نشان دادند که وجود امکانات مناسب کتابخانه‌ای و دسترسی به کتب مرجع، بهره‌مندی مناسب از وسایل کمک‌آموزشی و تکنولوژی آموزشی و حضور فعال استاد در حین کارآموزی در عرصه، بارزترین خواسته دانشجویان در رسیدن به شرایط مطلوب بود (۱۲).

Khalid و همکاران (۲۰۱۳ م.) نیز به این نتیجه رسیدند که به طور کلی احتمال درگیرشدن افراد با وابستگی مذهبی بیشتر، در رفتارهای مدنی بیشتر است (۱۳).

Ehtyar و همکاران (۲۰۱۰ م.) مشاهده کردند که انجام رفتارهای مدنی می‌تواند به موفقیت تحصیلی بیشتر منجر شود (۱۴). نتایج مطالعه گل پرور و همکاران (۲۰۱۲ م.) بیانگر آن است که عدالت به عنوان یک پدیده اخلاق‌مدارانه به واسطه بنیان‌های اخلاقی مشترک با رفتارهای مدنی ـ تحصیلی در دانشجویان ارتباط برقرار می‌کند تا هماهنگی ادراکی (عدالت) و رفتاری (رفتارهای مدنی ـ تحصیلی اتفاق بیافتد (۹). رضایی استخرویه (۲۰۱۴ م.) به این نتیجه رسید که اگر اعتقادات مذهبی و رفتارهای مدنی در کنار هم تقویت شوند، قادر به تربیت کارمندان بهتر در آینده خواهیم بود. این هدف را می‌توان با اجرای برنامه‌های مداخله‌ای مناسب جهت جایگزینی ارزش‌های خوب در بین دانشجویان محقق کرد (۱۵).

در فرهنگ دینی مسلمانان همانقدر که علم و آموزش مورد تأکید قرار گرفته است، بر عدالت به عنوان یک اصل ضروری نیز پافشاری شده است. عدالت آموزشی یکی از زیباترین ابعاد عدالت است. تحقق عدالت آموزشی در ابعاد مختلف آموزش کشور در مقاطع مختلف تحصیلی فرزندان این دیار، می‌تواند فردای روشنی را برای آن‌ها به ارمغان آورد (۱۶). برپایی عدالت آموزشی یکی از اهداف بسیار مهم و کلیدی

در نظام‌های آموزشی سراسر دنیاست، زیرا آموزش مهم‌ترین سرمایه‌ای است که در دسترس عامه مردم قرار دارد و بنیان همه تحولات در جامعه است (۱۷). از میان انواع دانشگاه‌ها و رشته‌های متعددی که در دنیا وجود دارد، دانشگاه‌های علوم پزشکی به خاطر موقعیت استراتژیکی که در تمام دنیا دارند، اغلب محل کشمکش اصلی بر سر مفاهیم اولیه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و... بوده‌اند و همیشه اندیشمندانی از دانشگاه‌های علوم پزشکی به چنین حوزه‌هایی وارد و منشأ تحولات بزرگی شده‌اند (۱۸). دانشجویان پرستاری با یکسری ارزش‌ها، عقاید و اخلاقیات شخصی وارد دانشکده‌های پرستاری می‌شوند که تعدادی از این صفات می‌تواند مثبت و تعدادی نیز می‌تواند منفی باشد. اعتقادات و اعمال اخلاقی یک مسأله مهم برای مربیان پرستاری است، زیرا یکی از اهداف مهم آموزش تربیت دانشجویانی است که از لحاظ اخلاقی در سطح مناسبی باشند (۱۹). اگر در آموزش و فرهنگ یک کشور تبعیض، فساد، خیانت و حق کشی به عنوان عملی مذموم شناخته شده باشد، می‌توان به نوعی به تعادل و عدالت در آموزش رسید که همان عدالت فرهنگی و آموزشی است. جایگاه رفیع آموزش و وجود استعدادهای سرشار و توانمند در کل کشور، وجود عدالت آموزشی را بیشتر ضروری می‌سازد. آموزش به عنوان رکن اساسی ترقی و پیشرفت یک کشور در صورتی فراگیر خواهد شد که عدالت آموزشی در سیستم آموزش و نهادهای آموزشی دیگر حاکم شود. عدالت در آموزش علوم پزشکی و به ویژه در مورد دانشجویان پرستاری از مقوله‌هایی است که صاحبان اندیشه کم‌تر به آن پرداخته‌اند. به نظر می‌رسد که اجرای هرچه بیشتر عدالت آموزشی در راستای رفع تبعیض‌ها و بی‌عدالتی‌های بین رشته‌ای، منجر به افزایش انگیزه دانشجویان پرستاری وکاهش ترک این رشته از سوی دانش‌آموختگان رشته پرستاری خواهد شد. از این رو پژوهش حاضر با

هدف تعیین ارتباط عدالت آموزشی با رفتارهای مدنی ـ تحصیلی در دانشجویان انجام شده است.

روش

در این پژوهش توصیفی تحلیلی، جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانشجویان، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان بودند. نمونه‌گیری به روش سرشماری صورت گرفت. معیار ورود به مطالعه گذراندن حداقل یک ترم تحصیلی بود. جهت جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه‌های عدالت آموزشی (Educational Justice Questionnaire) و رفتارهای مدنی ـ تحصیلی (Educational Citizenship Behavior Questionnaire) که قبلاً توسط گل‌پرور (۱۳۸۹ ش.) به کار گرفته شده بود، استفاده شد (۲۰). پرسشنامه‌ها مورد ارزیابی مجدد قرار گرفتند و به اقتضای رشته تحصیلی تغییراتی در بعضی موارد داده شد. روایی پرسشنامه‌ها توسط ۱۰ نفر از اساتید محترم دانشکده پرستاری مامایی رازی مورد تأیید قرار گرفت. جهت تأیید پایایی پرسشنامه‌ها ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد. این ضریب برای پرسشنامه عدالت تحصیلی ۰/۹۴ و برای پرسشنامه رفتارهای مدنی ـ تحصیلی ۰/۸۷ بود. پرسشنامه عدالت آموزشی شامل ۲۸ گویه در مقیاس لیکرت از کاملاً موافقم (۵ امتیاز) تا کاملاً مخالفم (۱ امتیاز) و پرسشنامه رفتارهای مدنی ـ تحصیلی شامل ۱۸ گویه در مقیاس لیکرت از همیشه (۵ امتیاز) تا هرگز (۱ امتیاز) بود. امتیازات گویه‌ها با یکدیگر جمع و در نهایت، امتیازات به دست‌آمده در سه گروه خوب، متوسط و ضعیف طبقه‌بندی شد. جمع‌آوری داده‌ها با مراجعه حضوری به کلاس درس دانشجویان و به روش خوداظهاری صورت گرفت.

تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس اهداف مطالعه به وسیله نرم‌افزار آماری SPSS 18 و با استفاده از آزمون‌های آمار توصیفی (توزیع فراوانی، میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (آزمون‌های تی مستقل، ضریب همبستگی پیرسون و آنالیز واریانس) انجام شد.

ملاحظات اخلاقی

این مطالعه با کسب مجوز رسمی از دانشکده پرستاری مامایی رازی و دریافت کد اخلاق ۹۳/۳۷۸/کا، از معاونت تحقیقات و فناوری، دانشگاه علوم پزشکی کرمان انجام شده است. اهداف و روش کار به صورت کامل برای شرکت‌کنندگان توضیح داده شده و رضایت شفاهی جهت مشارکت در تحقیق از آنان گرفته شد. همچنین به شرکت‌کنندگان درباره بی‌نام‌بودن پرسشنامه‌ها و محرمانه‌بودن اطمینان داده شد.

یافته‌ها

از ۲۹۰ نفر دانشجویی که در این پژوهش شرکت کردند، ۲۱۸ نفر (۷۵/۲ درصد) زن و ۷۲ نفر (۲۴/۸ درصد) مرد بودند. طیف سنی شرکت‌کنندگان در مطالعه ۱۸ تا ۵۲ سال و میانگین سنی آنان ۲۳/۴۲±۵/۷ سال بود. از نظر رشته تحصیلی ۱۹۷نفر (۶۷/۹ درصد) دانشجوی رشته پرستاری و ۹۳ نفر (۳۲/۱ درصد) دانشجوی رشته مامایی بودند. تعداد ۲۱۳ نفر از دانشجویان در مقطع کارشناسی، ۶۹ نفر در مقطع کارشناسی ارشد و ۸ نفر در مقطع دکترا در حال تحصیل بودند. اکثریت دانشجویان مجرد (۶۶/۶ درصد) و بومی (۶۶/۲ درصد) بودند.

نمره عدالت آموزشی دانشجویان بین (۱۳۵-۳۲) با میانگین (۸۶/۸۶±۱۵/۷۰)، در سطح متوسط قرار داشت (حداکثر نمره ۱۴۰) و نمره رفتارهای مدنی ـ تحصیلی دانشجویان بین (۸۵-۳۵) با میانگین (۶۵/۶۴±۷/۷۳)، در سطح مطلوب قرار داشت

(حداکثر نمره ۹۰). بین متغیرهای عدالت آموزشی و رفتارهای مدنی ـ تحصیلی همبستگی مثبت و معنی‌دار ($P<0.001$) مشاهده شد (جدول ۱).

در بررسی رابطه نمره عدالت آموزشی بر حسب ویژگی‌های فردی (سن، جنسیت، تأهل، بومی‌بودن، رشته تحصیلی، مقطع تحصیلی، ترم تحصیلی)، رابطه معنی‌داری مشاهده نشد، اما بین نمره رفتارهای مدنی ـ تحصیلی با متغیرهای سن ($p=۰/۰۰۱$)، جنسیت ($p=۰/۰۰۱$) و وضعیت تأهل ($p=۰/۰۰۱$) رابطه مثبت و معنی‌دار وجود داشت. بین نمره رفتارهای مدنی ـ تحصیلی با رشته، مقطع و ترم تحصیلی و بومی‌بودن دانشجویان رابطه معنی‌داری مشاهده نشد (جدول ۲).

در پاسخ به پرسشنامه عدالت آموزشی، گویه «اساتید به همه دانشجویان به یک اندازه توجه نشان می‌دهند» با میانگین ۲/۵۵، بیشترین نظرات مخالف و گویه «امکانات اینترنتی وکتابخانه‌ای در اختیار همه دانشجویان قرار دارد» با میانگین ۳/۸۳، بیشترین نظرات موافق را به خود اختصاص دادند (جدول ۳).

در پاسخگویی به گویه‌های پرسشنامه رفتارهای مدنی ـ تحصیلی، پایین‌ترین نمره به گویه «در محیط دانشگاه ترجیح می‌دهم، همیشه با دوستانم باشم تا با دیگران» با میانگین ۲/۰۱ و بالاترین نمره به گویه (در دانشگاه همیشه با دانشجویان و اساتید محترمانه برخورد می‌کنم» با میانگین ۴/۵۱، اختصاص یافت (جدول ۴).

بحث

این پژوهش با هدف بررسی عدالت آموزشی و رفتارهای مدنی تحصیلی از دیدگاه دانشجویان دانشکده پرستاری مامایی رازی دانشگاه علوم پزشکی کرمان در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ صورت گرفت. نتایج مطالعه بیانگر این است که وضعیت عدالت آموزشی در حد متوسط می‌باشد. این یافته با نتایج مطالعه Montaseri

(۲۰۱۴ م.) در زمینه سطح متوسط عدالت آموزشی در دانشجویان دانشکده پرستاری و پیراپزشکی جهرم همخوانی دارد (۱۱)، اما با یافته‌های مطالعه مرزوقیدر (۲۰۱۳ م.) در مورد وضعیت نامطلوب عدالت آموزشی در دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی مغایرت دارد (۴). این تفاوت می‌تواند به علت تفاوت در جامعه آماری و رشته تحصیلی دانشجویان باشد. عدالت آموزشی می‌تواند بین اعضای جامعه همسویی ایجاد کند و جامعه را به سمت علمی‌نگری و حرمت‌نگری به علم پیش برد و جامعه را از صعب‌ترین مسیرها برای نیل به سربلندی سوق دهد (۲۱). با توجه به اهمیت ویژه عدالت آموزشی تلاش هرچه بیشتر در جهت تحقق هرچه بیشتر آن در سطوح بالاتر ضروری به نظر می‌رسد.

نتایج مطالعه حاضر نشان داد، وضعیت رفتارهای مدنی ـ تحصیلی در حد مطلوب می‌باشد که با یافته‌های نصیری ولیک بنی (۲۰۱۴ م.) مبنی بر سطح بالای رفتارهای مدنی ـ تحصیلی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی، دانشگاه بوعلی سینا همدان همخوانی دارد (۱). همچنین یافته‌های مطالعه رضایی استخرویه (۲۰۱۴ م.) بیانگر سطح بالای نمره رفتارهای مدنی ـ تحصیلی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان بود که با یافته مطالعه حاضر همخوانی دارد (۱۵).

بین عدالت آموزشی و رفتارهای مدنی تحصیلی ارتباط مثبت و معنی‌داری مشاهده شد ($p=0.001$) که با یافته‌های مطالعه گل‌پرور (۲۰۱۲ م.) در دانشجویان رشته روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان همسو می‌باشد (۹). بر پایه رویکرد مبادله اجتماعی و اصل مقابله به مثل، وقتی استادان در دانشگاه در تعامل و در رابطه با دانشجویان عدالت را رعایت می‌کنند، از طریق احساس خودارزشمندی، ظرفیت یاری‌رسانی دانشجویان به یکدیگر و مشارکت و پایبندی به قواعد را افزایش می‌دهند (۱۴). عدالت در محیط‌های آموزشی با احساس ارزشمندبودن همراه است.

همه دانشجویان در این‌گونه محیط‌ها انتظار دارند به طور یکسان از خدمات و امکانات موجود برخوردار شوند، در حالی که بی‌عدالتی احساس تردید و اضطراب را به همراه داشته و موجب کاهش تمایلات معطوف به رفتارهای مدنی تحصیلی در دانشجویان می‌شود (۲۰).

بررسی میانگین نمره عدالت آموزشی دانشجویان بیانگر این مطلب است که مهم‌ترین دغدغه دانشجویان توجه یکسان اساتید به همه دانشجویان بوده است. Peter و Dalbert (۲۰۱۲ م.) نشان دادند که رفتار اجتماعی و آموزشی معلمان در کلاس درس یکی از ارکان اساسی تشکیل دهنده ذهنیت دانش‌آموزان نسبت به تحصیل است و اظهار می‌کنند که یکی از ویژگی‌های معلم خوب از نظر دانش‌آموزان، عدالت‌محوری است (۲۲). در مطالعه ثناگو (۲۰۱۱ م.) نیز که با هدف تبیین عدالت آموزشی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان انجام شد، برتری نداشتن دانشجویان بر یکدیگر بارزترین دغدغه دانشجویان بود که با نتایج مطالعه حاضر همخوانی دارد (۷). همچنین نتایج مطالعه یارقلی (۲۰۱۴ م.) که با هدف بررسی تجربه دانشجویان از عدالت اساتید و در دانشگاه شهید مدنی آذربایجان انجام شد بر توجه یکسان به تمام دانشجویان، فارغ از قوی یا ضعیف‌بودن آن‌ها تأکید می‌کند (۲). بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که دانشجویان در هر شرایط و موقعیتی خواستار رعایت عدالت از سوی اساتید هستند. جایگاه و نقش معلم و تأثیرگذاری آن بر دانش‌آموزان سبب شده است که اندیشمندان تعلیم و تربیت، ویژگی‌های مختلفی مانند دارابودن دانش در حوزه آموزشی خود، داشتن مهارت آموزشی همانند استفاده از راهبردهای مختلف تدریس، توانایی تأمل، درون‌نگری و خودارزیابی، همدلی، و اعتقاد و تعهد به رعایت شأن و منزلت دانش‌آموزان، برخورد برابر با دانشجویان، توانایی مواجهه با وظایف و چالش‌های اخلاقی در محیط‌های آموزشی،

توانایی برقراری ارتباط با دانش‌آموزان با لحاظ‌کردن تفاوت‌های آن‌ها، آگاه و متعهد بودن به اخلاق حرفه‌ای را برای معلمین مطلوب تبیین کنند (۲۳).

همچنین بررسی میانگین پاسخگویی به گویه‌های پرسشنامه رفتارهای مدنی ـ تحصیلی نشان‌دهنده این مطلب است که دانشجویان در پاسخگویی به گویه «در محیط دانشگاه ترجیح می‌دهم که همیشه با دوستانم باشم تا با دیگران» با میانگین ۲/۰۱، پایین‌ترین سطح نمره و در پاسخگویی به گویه «در دانشگاه همیشه با دانشجویان و اساتید محترمانه برخورد می‌کنم» با میانگین ۴/۵، بیشترین نظرات موافق را داشته‌اند. نتایج مطالعه رضایی استخرویه (۲۰۱۴ م.) که با هدف تعیین رابطه سلامت معنوی و رفتارهای مدنی ـ تحصیلی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان انجام شد نیز دانشجویان بیشترین تأکید را روی برخورد محترمانه خود با اساتید و دانشجویان داشتند (۱۵).

نتیجه‌گیری

دانشجویان امروز پرستاران فردا هستند که در مورد سلامت و زندگی انسان‌ها تصمیم خواهند گرفت. با توجه به تأثیر مستقیم عدالت بر رفتارهای مدنی، پرستاران از همان دوره دانشجویی با تأثیرگرفتن از نوع برخورد اساتید، رفتار عادلانه را فرا می‌گیرند و تصمیم‌گیری و رفتار خود را بر مبنای اصول اخلاقی بنیان می‌نهند. مسلماً وجود شرایط عادلانه در دانشگاه‌ها منجر به افزایش بروز رفتارهای درست اخلاقی در بین دانشجویان خواهد شد. به نظر می‌رسد اولین گام جهت دستیابی هرچه بیشتر به این نوع از عدالت ایجاد ثبات و پایداری و توجه به اصل شایسته‌سالاری در مدیریت آموزشی دانشگاه‌ها می‌باشد. همچنین افزایش آگاهی و ایجاد انگیزه در مدیران مؤسسات آموزشی در جهت تغییر در ساختارهای آموزشی و تشویق اساتید در جهت بروز رفتارهای عادلانه بین دانشجویان حائز اهمیت می‌باشد. به طور قطع، یکی از مهم‌ترین عوامل جهت پویایی هرچه بیشتر سیستم آموزشی و دستیابی به یک آموزش با کیفیت و منصفانه، دسترسی به اساتیدی است که به روز و کارآمد باشند. به نظر می‌رسد بتوان با ارزیابی مداوم اعضای محترم هیأت‌علمی و تلاش در جهت ارتقای کیفیت آموزش و انتخاب اعضای هیأت‌علمی شایسته و کارآمد، گامی اساسی در جهت تحقق این هدف برداشت. همچنین لازم است کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی جهت تبیین هرچه بیشتر ویژگی‌های تدریس مبتنی بر عدالت و انصاف برگزار گردد. از سویی نظارت بر محتوای آموزشی و بازنگری آن بنابر نیازهای روز جامعه، امری لازم و ضروری به نظر می‌رسد.

تقدیر و تشکر

نویسندگان این مقاله بر خود لازم می‌دانند تا از تمامی دانشجویان و اساتید دانشکده پرستاری و مامایی رازی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان که در اجرای این طرح همکاری نمودند، قدردانی نمایند.

تعارض منافع وجود ندارد.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار عدالت آموزشی و رفتارهای مدنی ـ تحصیلی دانشجویان

متغیر	میانگین±انحراف معیار	سطح معنی‌داری (P value)
عدالت آموزشی	۸۶/۸۶±۱۵/۷۰	۰/۰۰۱
رفتارهای مدنی ـ تحصیلی	۶۵/۶۴±۷/۷۳	r=۰/۳۱

جدول ۲: میانگین و انحرف معیار نمره رفتارهای مدنی ـ تحصیلی به تفکیک ویژگی‌های جمعیت‌شناختی دانشجویان

ویژگی‌های فردی	گویه‌ها	میانگین±انحراف معیار	آماره آزمون	سطح معنی‌داری
سن	-	۲۳/۴۲±۵/۷۰	r=۰/۱۹	۰/۰۰۱
جنسیت	زن	۶۷/۹۱±۱۰/۷۰	t=-۴/۰۷	۰/۰۰۱
	مرد	۶۲/۷۵±۸/۸۱		
رشته	پرستاری	۶۶/۰۵±۱۰/۳۶	t=-۱/۳۷	۰/۱۷۶
	مامایی	۷۶/۸۶±۱۰/۷۰		
بومی‌بودن	بومی	۶۶,۳۸±۹/۹۰	t=-۰/۵۳	۰/۵۹
	غیر بومی	۶۷/۱۱±۱۱/۵۸		
وضعیت تأهل	مجرد	۶۵/۱۷±۹/۸۸	t=-۳/۲۷	۰/۰۰۱
	متأهل	۶۹/۵۳±۱۱/۰۹		
مقطع تحصیلی	کارشناسی	۶۶/۱۱±۱۱/۱۶	F=۱/۳۶	۰/۲۵۸
	کارشناسی ارشد	۶۷/۷۱±۸/۶۱		
	دکترا	۷۱/۱۲±۲/۴۱		
ترم تحصیلی	دوم	۶۵/۴۵±۷/۶۳	F=۱/۵۸	۰/۱۹۴
	چهارم	۶۶/۲۳±۷/۱۶		
	ششم	۶۶/۳۵±۱۱/۶۴		
	هشتم	۶۹/۴۶±۱۵/۶۸		

جدول ۳: شاخص‌های توصیفی گویه‌های پرسشنامه عدالت آموزشی

ردیف	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار
۱	اساتید مادر گفتگو و مراوده با دانشجویان انصاف و عدالت را رعایت می‌کنند.	۳/۰۷	۱/۱۶
۲	اساتید ما در تصمیم‌گیری درباره دانشجویان همیشه عدالت و انصاف را رعایت می‌کنند.	۲/۷۳	۱/۰۸
۳	اساتید ما به همه دانشجویان به یک اندازه توجه نشان می‌دهند.	۲/۵۵	۱/۱۵
۴	وقتی از اساتیدمان می‌خواهیم که راجع به تصمیماتی که برایمان می‌گیرند، توضیحاتی ارائه دهند، به روشنی توضیح می‌دهند.	۳/۲۰	۱/۰۳
۵	هر کسی نمره‌ای را می‌گیرد که استحقاق آن را دارد.	۲/۶۸	۱/۱۶
۶	اساتید ما هنگام تدریس در پاسخ به سؤالات دانشجویان برای همه به یک اندازه صبر و حوصله به خرج می‌دهند.	۳/۳۲	۱/۰۹
۷	اساتید ما در تعامل با دانشجویان بدون توجه به وضعیت درسی آن‌ها با همه به طور یکسان برخورد می‌کنند.	۳/۰۴	۱/۰۸
۸	اساتید ما در برخورد بادانشجویان احترام و شأن آن‌ها را رعایت می‌کنند.	۳/۶۷	۲/۵۶
۹	اساتید ما در حین کارآموزی حضور فعال دارند.	۳/۱۴	۱/۱۰
۱۰	اساتید ما در طراحی آزمون‌های استاندارد توانایی دارند.	۲/۹۷	۱/۵۳۳
۱۱	اساتید ما توانمندی‌های علمی و مهارتی کامل دارند.	۳/۲۳	۱/۰۴
۱۲	ارزشیابی اساتید ما بر اساس کیفیت عملکرد آن‌ها است.	۳/۱۳	۱/۱۰
۱۳	اساتید ما از داشتن هرگونه رابطه خصوصی با دانشجویان پرهیز می‌کنند.	۳/۲۸	۱/۰۷
۱۴	اساتید ما دانشجویان را تحقیر نمی‌کنند.	۳/۱۰	۱/۰۹
۱۵	اساتید ما از دانشجویان جهت امور شخصی استفاده	۳/۴۴	۱/۰۱

	نمی‌کنند.		
۱۶	اساتید ما از امکانات دانشگاهی جهت امور شخصی استفاده نمی‌کنند.	۳/۲۷	۰/۹۶
۱۷	همه دانشجویان از امکانات پژوهشی به صورت یکسان استفاده می‌کنند.	۳/۰۱	۱/۱۱
۱۸	امکانات کتابخانه‌ای و اینترتی در دسترس همه دانشجویان قرار دارد.	۳/۸۳	۱/۰۶
۱۹	اهداف آموزشی برای اساتید و دانشجویان مشخص است (مشخص‌بودن طرح درس).	۳/۶۴	۱/۰۱
۲۰	بین دروس تئوری و عملی هماهنگی وجود دارد.	۲/۸۸	۱/۱۸
۲۱	برنامه زمانی مناسب جهت انجام فعالیت‌های آموزشی وجود دارد (روز، ساعت، شیفت).	۳/۰۲	۱/۰۶
۲۲	دانشجویان از امکانات خوابگاهی، سلف‌سرویس و نقلیه به صورت یکسان استفاده می‌کنند.	۳/۳۴	۱/۰۶
۲۳	در محیط آموزش بالینی ما نظم و مقر رات خاصی وجود دارد.	۲/۹۳	۱/۰۵
۲۴	تعداد دانشجویان در گروه‌های آموزشی و کلاس‌های آموزشی متناسب است.	۲/۸۲	۱/۱۶
۲۵	مدیران آموزشی ما بر اساس اصل شایسته‌سالاری انتخاب شده‌اند.	۲/۷۳	۱/۰۶
۲۶	فضای فیزیکی مناسب در دانشکده ما وجود دارد.	۲/۸۷	۱/۱۲
۲۷	کمک‌هزینه‌های تحصیلی به صورت برابر در اختیار دانشجویان قرار می‌گیرد.	۲/۹۶	۱/۰۹
۲۸	زمینه‌های تشویقی برای دانشجویان برتر فراهم است.	۲/۸۸	۱/۱۰

جدول ۴: شاخص‌های توصیفی گویه‌های پرسشنامه رفتارهای مدنی ـ تحصیلی

ردیف	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار
۱	به دانشجویانی که مشکل درسی دارند دلگرمی و امید می‌دهم.	۳/۵۲	۱/۰۳
۲	همیشه سعی می‌کنم به دانشجویان ضعیفی که مشکل درسی دارند، کمک کنم.	۳/۵۰	۱/۰۰
۳	در دانشگاه حتی با دانشجویانی که دوست نیستم، صمیمانه برخورد می‌کنم.	۳/۶۸	۱/۰۶
۴	در کلاس درس سعی می‌کنم، ساکت باشم تا همه بتوانند از کلاس استفاده کنند.	۴/۰۴	۰/۹۸
۵	هرگاه یکی از دانشجویان درخواست کند که کتاب یا جزوه درسی‌ام را در اختیار او قرار دهم، این کار را می‌کنم.	۴/۱۰	۰/۹۴۷
۶	در محیط دانشگاه ترجیح می‌دهم همیشه با دوستانم باشم تا با دیگران.	۲/۰۱	۰/۹۸۷
۷	در زمان تشکیل کلاس‌ها اگر در راهرو باشم، ساکت می‌مانم تا مزاحم کلاس‌های دیگر نشوم.	۳/۸۳	۲/۶۱۲
۸	وقتی در دانشگاه تنها هستم با کسی گفتگو و تعامل نمی‌کنم.	۳/۰۴	۱/۲۲۶
۹	کارهای فردی را نسبت به کارهای جمعی ترجیح می‌دهم.	۳/۰۵	۱/۱۵۱
۱۰	به دانشجویانی که برای رفع مشکلات درسی‌شان از من درخواست کمک می‌کنند، یاری می‌رسانم.	۴/۱۵	۳/۱۴
۱۱	به دانشجویانی که درکلاس موقع درس‌دادن استاد حرف می‌زنند، محترمانه تذکر می‌دهم.	۳/۱۲	۱/۰۹
۱۲	آنچه خودم یاد می‌گیرم را راحت به دیگر دانشجویان در دانشگاه یاد می‌دهم.	۳/۸۸	۰/۸۸
۱۳	در دانشگاه همیشه با دانشجویان و اساتید محترمانه برخورد می‌کنم.	۴/۵۱	۳/۰۸
۱۴	دوست دارم استادان پس از ورود به کلاس دانشجویانی که به دلیل موجه تأخیر دارند را به کلاس راه بدهند.	۴/۳۱	۳/۱۴

۱۵	وقتی کسی در دانشگاه به من بی‌احترامی می‌کند، محترمانه به وی تذکر می‌دهم.	۳/۶۰	۰/۹۸
۱۶	همیشه سر وقت خود را به کلاس می‌رسانم تا مزاحم دیگران نشوم.	۴/۲۵	۳/۱۴
۱۷	با کسانی که از آن‌ها خوشم نمی‌آید هم محترمانه برخورد می‌کنم.	۳/۰۴	۳/۱۵
۱۸	همیشه به نظر دیگر دانشجویان و اساتید حتی اگر مخالف نظرم باشد، احترام می‌گذارم.	۳/۹۴	۰/۹۴

References

1. Nassirivaleikbani F, Gilani M, Eskandari A. The relationship between social intelligence and educational citizenship behavior and learning effectiveness graduate students Bu Ali Sina University in Hamedan. *J N A Educ Admin*. 2014; 5: 175-188.

2. Yarigholi B. Students' Experience of Instructors' Justice: A Phenomenological Study. *Educ Strategy Med Sci*. 2014; 7(4): 265-272.

3. Mosher L. *Critical Reflection, Educational Justice, and Teacher Formation in a Rural Setting. Doctoral dissertation*. University of Redlands. Available at: http://proquest.umi.com. 2010.

4. Marzoghi R, Heydari M, Heydari A. Examines the relationship between educational equityand educational burnout Welfare in student of Rehabilitation Sciences University. Strides in Development of Medical Education. *Strides Dev Med Educ*. 2013; 10: 328-334.

5. Mosafa N. The role of education injusticesubstantiation, Learning justice. *Second Meeting in Strategic Thinking*. 2011; 233-236.

6. Eldridge C. *Principals leading for educational equity: social justice in action*. [PhD dissertation]. University of Maryland; 2012. http://drum.lib.umd.edu/handle/1903/12669.

7. Sanagoo A, Nomali M, Mahasti Juybari L. Explanation of educational equity among Medical Sciences students: evaluation of Medical Sciences students opinions and experiences. *Ofogh*. 2011; 4(3): 39-44.

8. Cichy R, Cha J, Kim S. The relationship between organizational commitment and contextual performance among private club leaders. *Int J Hospit Manag*. 2009; 28: 53-62.

9. Golparvar M, Javadian Z, Esmailian Ardestani Z. The relationship between justice and injustice with education citizenship behavior: the mediating role of educational ethics (moral approach intermediate events). *Journal of New Thoughts on Education*. 2012; 8: 85-106.

10. Baker T, Hunt T, Andrews M. Promoting ethical behavior and organizational citizenship behaviors: The influence of corporate ethical values. *J Bus Res*. 2006; 59(7): 849-857.

11. Ivan D, Gergana V. Organizational Citizenship Behavior and Satisfaction with Coworkers among Bulgarian Teaching Staff. *Baltic Journal of Career Education and Management*. 2013; 1(1): 40-47.

12. Montaseri M, Hojat M, Karimyar Jahromi M. Comparison Between Current and Ideal Condition of Educational Justice from the Student s Viewpoints at Jahrom Nursing and Paramedical School. *J Adv Med Educ Prof*. 2014; 2(1): 39-44.

13. Khalid S, Norshimah A, Sinthamadar A, Ismail M. Undergraduates' Organizational Citizenship Behavior: The Role of Religiosity. *International Journal of Educational research in business and social science*. 2013; 3(7): 572-584.

14. Ehtiyar V, Alan A, Omuris E. The role of organizational citizenship behavior on university student's educational success. *Tourism and Hospitality Management*. 2010; 16(1): 47-61.

15. Rezaei MA, Sabzevari S, Garousi B. Assessing the Relationship between Spiritual Wellbeing and Academic Citizenship Behaviors among Postgraduate Students at Kerman University of Medical Sciences, Iran. *Strides Dev Med Educ*. 2015; 12(2): 377-387.

16. Dadkhah N, Rahimi M. Educational Justice in universities. Quarterly lights Today, special articles, educational products. *Forth Motahari Education Festival*. 2011; 1: 82-84.

17. Khan AS. Equity or equality in medical education. *J Educ eval health prof*. 2012; 9(3): 1.

18. Maghsoodbaigi H, karimyar Jahromi M. Educational Justicein medical universities: challengesand strategies. *J Educ Ethics Nurs*. 2014; 3(1): 9-17.

19. Zirak M, Moghadasian S, Abdollahzadeh F, Rahmani A. The ethical development of Tabriz University of Medical Sciences Nursing student. *Med Ethics Hist Med*. 2012; 4(4): 45-55.

20. Golparvar M. Survey of Ethicsand Educational Justiceto avoid scientific fraud. *Journal of Ethics in Scienceand Technology*. 2010; 5(1,2): 57-66.

21. Shekari A, Ghiase A, Khasee S. *Educational Justice's position on education reform fourth Congress's philosophy of education, the philosophical basis of change in the educational system 2014*. http://pesi4.um.ac.ir/index.php?module=htmlpages&func=display&pid=107.

22. Peter F, Kloeckner N, Dalbert C, Radant M. Belief in a just world, teacher, and student achivment: Amultilevel study. *J Learn Ind Differ*. 2012; 2(1): 55-63.

23. Kaur B. Equity and social justice in teaching and teacher education. J *Teach Teacher Educ*. 2012; 28(4): 485-492.